

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-520-4-20>

LINGUISTIC PERSONALITY AS A FACTOR IN THE FORMATION OF NATIONAL CONSCIOUSNESS

МОВНА ОСОБИСТІТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Minich L. S.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Language and Literature
National University "Ostroh Academy"
Ostroh, Rivne region, Ukraine*

Мініч Л. С.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
та літератури
Національний університет
«Острозька академія»
м. Острого, Рівненська область,
Україна*

Korniychuk V. O.

*Student of the second (master's) level
of higher education
specialties 053 "Psychology" and 013
"Primary Education"
National University "Ostroh Academy"
Ostroh, Rivne region, Ukraine*

Корнійчук В. О.

*здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
спеціальностей 053 «Психологія»
та 013 «Початкова освіта»
Національний університет
«Острозька академія»
м. Острого, Рівненська область,
Україна*

У час війни українське суспільство показало стрімкі зміни у зміцненні національної свідомості, ми стали приділяти увагу тим речам, які раніше здавалися не мали питомої ваги. Йдеться саме про мовне питання, яке демонструє не лише нашу самоідентифікацію як народу, але і як окремої особистості, яка належить до певної нації. Розвиток такої особистості, її розуміння важливості мови, залежить від історичних, суспільних, соціально-культурних факторів, адже мова поєднує минуле й теперішнє.

Неможливо оцінити значення мови без її носія – народу. Усі мовні дослідження ґрунтуються на тому, що мова має всюди застосовуватись, функціонувати, а забезпечити її широке використання – має народ. Тому з цього випливає важливість поняття «мовна особистість», яка є одним із чинників формування національної свідомості та мовної політики. Адже від того як кожний із нас ставиться до мови, популяризує та вдосконалює її – залежить рівень розвитку людини, як мовної особистості.

Визначення мовної особистості тлумачать по-різному, адже це питання досліджувало чимало лінгвістів, зокрема: Л. Масенко, М. Пентилюк, Ф. Бацевич, С. Єрмоленко, Г. Штейнталь, О. Селіванова, Т. Космеда, Є. Боринштейн, І. Гудзик та інші.

Наведемо, на нашу думку, основні тлумачення мовної особистості:

• Ф. Бацевич: *«Мовна особистість – людина, яка володіє сукупністю здатностей і характеристик, які обумовлюють створення і сприйняття нею текстів, що вирізняються мірою структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності»* [1, с. 188].

• О. Селіванова: *«Мовна особистість – іманентна ознака особистості як носія мови й комуніканта, що характеризує її мовну й комунікативну компетенцію та реалізацію їх у породженні, сприйнятті, розумінні й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також в інтерактивній взаємодії дискурсу»* [7, с. 596].

• М. Пентилюк: *«Людина, що володіє виражальними багатствами мови, продукує її в різних життєвих ситуаціях і шанує її, дбає про її збереження й розвиток»* [6, с. 6].

• Є. Боринштейн: *«Особистість, охарактеризовану з боку впливу засвоєної нею мовної культури на її особистісні якості та соціально-культурну ефективність її діяльності як суб'єкта суспільних відносин»* [2, с. 25].

• Лабач М.: *«Мовна особистість – це людина, яка має високу свідомість того, яку роль відіграє рідна мова в суспільстві й у Державі в цілому й усвідомлює безпекові, стратегічні фактори, що залежать від мови й культури»* [5, с. 114].

Причина того, що існує стільки визначень мовної особистості свідчить про різнопланову природу цього явища та як вказує Т. Космеда: *«Мовна особистість – це складний понятійний конструкт, який в науковій лінгвістичній літературі розглядають як узагальнений багаторівневий образ репрезентанта відповідної ментально-культурно-комунікативної мовної спільноти. Особистість, зокрема мовна, формується в конкретному соціальному, етнічному і мовно-культурному середовищі, асимілюючи з допомогою мови його різноманітний досвід»* [4]. Усі тлумачення та дослідження щодо мовної особистості дають нам змогу зрозуміти, що вона надважлива у формуванні національної свідомості, вона є відповідальною за мовну політику, вона, як результат і продовження усіх законів, а також їхній творець, адже людина впливає на мову так само, як мова впливає на неї. Дослідження цього питання допоможе нам зробити висновки до нашої статті, адже зміна стану чи стан мови залежить від того, як мовна особистість про неї дбає, особливо сьогодні.

Не можливо оминати чинники, що впливають на формування мовної особистості, їх поділяють на об'єктивні та суб'єктивні [3, с. 124]. До перших відносять: стан та рівень розвитку мови, її здатність забезпечити потреби суспільства; повноцінне функціонування мови в багатьох сферах життя. До суб'єктивних факторів належать: спроможність особистості здобути мовну освіту, вільно володіти нею, популяризувати свої думки українською, мати свідому позицію щодо мовного питання, а також розуміти та виконувати обов'язки громадянина, що стосуються державної мови [3, с. 125].

Під час повномасштабного вторгнення варто виділити психологічний фактор впливу на особистість, адже мають значний вплив етнопсихологічні чинники [6, с. 4]. У цьому випадку мовна особистість проявляється і починає розвиватись за допомогою самосвідомості, переосмисленню своїх думок щодо мовного питання, національного характеру, українського менталітету, важливості свідомої мотивації.

Усі процеси формування мовної особистості залежать від її усвідомлення того, що вона є головним чинником у становленні національної самоідентифікації, адже кожен із нас має розуміти про важливий зв'язок між мовою, особистістю, народом. Це безперервний механізм, який починає занепадати як тільки один із трьох пунктів перестає діяти. Тут вступає в дію лінгвокультурологічний підхід, який полягає у тому, щоб прищепити зв'язок культури нації з мовою, завдяки якій сама особистість впливає на менталітет, тим самим маючи змогу виправити помилки минулого. Такий процес деформації дослідниця Лабач М. визначила як «лінгвоментальність» [5, с. 116]. У контексті розгляду питання про мовну особистість варто окреслити її головні ознаки: самосвідомість, відповідальність, дієвість, правильність; прагнення до розвитку, мовна відкритість, мотивація, виховний фактор, мовна реалізація. Кожна зі зазначених ознак чітко проявляється у мовної особистості, адже це позначається на комунікації з іншими людьми та складає цілу мовну картину світу носія мови.

Отже, процес становлення мовної особистості дуже складний і клопіткий, адже має вагомий вплив на мовну політику та формування національної свідомості. Такий процес нескінчений, адже людина вивчає своє минуле, аналізує теперішнє та творить майбутнє, не лише своє, а й цілої нації. Мовну особистість має розвивати кожен із громадян, бо всі комунікативні питання, проблеми, дискусії мають лише покращувати стан української мови, а кожній свідомій людині варто розвивати своє наукове мислення, розширювати свої знання, збагачувати мовну картину світу, а найголовніше – дотримуватись законів України щодо української мови та послуговуватись нею у всіх сферах життя.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с. (Альма-матер).
2. Гридчук О. Є. Мовна особистість як актуальний об'єкт дослідження в сучасній лінгводидактиці. Вип. 87, 2016. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Language-Personality-as-an-Object-of-Study-in-Modern-Linguistic-Didactics-Hrydzhuk-O.pdf>
3. Дроздова, І. (2005) Взаємозв'язок формування мовної особистості студента ВНЗ нефілологічного профілю з розвитком професійного мовлення. Збірник наукових праць. 2, 121–128.
4. Крохмальна Г. Деякі аспекти мовної особистості вченого. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2020/05/Stattia_Krokhmalna-2.pdf
5. Лабач М. До питання про формування мовно-культурної особистості у закладі вищої освіти. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*, 2020. 21, 113–118. <https://doi.org/10.32447/20784643.21.2020.14>
6. Пентиліук М. Мовна особистість майбутнього вчителя-словесника в контексті професійної підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2020. (2). <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2014.197244>
7. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.